

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Planeringsinriktning för civil beredskap

med fokus på ökad motståndskraft i
beredskapsmyndigheternas verksamhet

Planeringsinriktning för civil beredskap

© Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
Enhet: Inriktning av beredskapsplanering

Text: MSB

Publ nr: MSB2194 – april 2023
ISBN: 978-91-7927-391-0

INNEHÅLL

1. INLEDNING	4
Syfte.....	5
Avgränsningar	5
Fortsatt utvecklingsarbete	6
2. CIVIL BEREDSKAP	7
Det som ska skyddas.....	7
Det som vi ska planera inför	8
Den förmåga som ska skapas.....	9
De som ska planera och skapa förmåga.....	10
3. INRIKTNINGEN FÖR CIVIL BEREDSKAP	12
Förmågeutveckling inom fokusområden	12
Vägen framåt genom utvecklingssteg	12
Dimensionerande antaganden	12
Inkludera säkerhetsskyddet i arbetet.....	16
Bidra till ökad försvarsvilja hos befolkningen	16
4. FOKUSOMRÅDEN	18
Samhällets funktionalitet och försörjning	18
Personalförsörjning.....	20
Samverkan och ledning	22
Risk – och kriskommunikation	28
Psykologiskt försvar	29
Informations- och cybersäkerhet	30
CBRNE (farliga ämnen)	33
5. PERSPEKTIV SOM SKA INTEGRERAS	35
Jämställdhetsperspektivet	35
Barnrättsperspektivet	36
Miljö- och klimatperspektivet	38
6. UTBILDNING OCH ÖVNING	39
7. UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING	41

1. Inledning

Sveriges civila beredskap behöver stärkas för att möta den breda och allvarliga hot- och riskbild som samhället står inför där den yttersta konsekvensen för vårt samhälle att klara av är att motstå och hantera kriget. Även klimatförändringar, hälsohot, osäkerhet i vår omvärld, cyberangrepp och informationspåverkan är några av de påfrestningar samhället behöver kunna hantera. Utmaningarna är många och det krävs kunskap, samarbete och resurser för att öka Sveriges förmåga.

Att stärka förmågan att förebygga och hantera olika former av samhällsstörningar är en angelägenhet för samtliga aktörer där centrala myndigheter, länsstyrelser, regioner, kommuner, näringsliv, organisationer och den enskilda individen måste engageras. Det är tillsammans vi kan göra skillnad.

Planeringsinriktningen ger särskilt beredskapsmyndigheterna stöd i arbetet med att skapa en större motståndskraft och förmåga att förebygga och hantera olika samhällsstörningar, med det väpnade angreppet som det dimensionerande scenariot.

Stödet utgörs främst av utvecklingssteg inom sådana fokusområden som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) bedömer vara av särskild betydelse för att skapa grundläggande förmåga och motståndskraft.

Dessa områden har bland annat utformats utifrån från Förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap, den nationella risk- och sårbarhetsbedömningen, den samlade bedömningen av det civila försvarets förmåga samt de förslag till åtgärder för att stärka det civila försvaret som MSB redovisade till regeringen i maj och november 2022¹. Fokusområdena i denna planeringsinriktning kan ses som en vidareutveckling av de fokusområden som finns i ”Handlingskraft- Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021-2025”, men omhändertar även fredstida krissituationer och inte endast det väpnade angreppet.

Planeringsinriktningen innefattar också jämställdhet, -barnrätt samt miljö- och klimatperspektivet. Dessa perspektiv är nödvändiga att integrera i beredskapsplaneringen för att kunna skapa en större motståndskraft i samhället.

För att sätta den inriktande delen i ett större sammanhang inleds dokumentet med en övergripande beskrivning av termen civil beredskap och vad detta innefattar samt avslutas med en kortfattad beskrivning kring hur arbetet bör följas upp och utvärderas hos respektive myndighet.

¹ Civilt försvar mot 2030 – ett totalförsvaret i balans, Slutredovisning av regeringsuppdrag (Ju2022/01209/SSK).

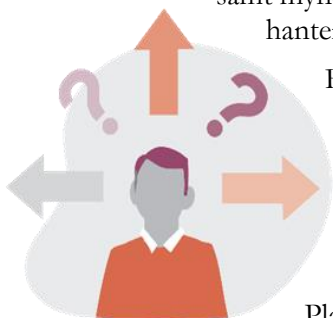
Läshänvisning

Planeringsinriktningen är uppdelad i dessa delar:

- **Civil beredskap**
Beskriver kort vad termen civil beredskap innebär samt vad aktörer ska planera inför. Därutöver presenteras de mål som är av betydelse för den civila beredskapen samt vilka aktörer som ska kunna förebygga och hantera samhällsstörningar och krig.
- **Inriktning för civil beredskap**
Beskriver inriktningen för den civila beredskapen med fokus på ökad motståndskraft hos beredskapsmyndigheterna. Inriktningen sker genom antaganden, fokusområden samt utvecklingssteg.
- **Perspektiv som ska integreras**
Beskriver åtgärder inom jämställdhet, -barnrätt samt miljö och klimatperspektivet som ska integreras i arbetet inom ramen för planeringsinriktningen.
- **Utbildning och övning**
Beskriver vikten av att utbilda och öva för att stärka motståndskraften hos aktörerna.
- **Uppföljning och utvärdering**
Beskriver vikten av kontinuerlig uppföljning och utvärdering för att kunna förbättra arbetet inom civil beredskapsplanering.

Syfte

Syftet med planeringsinriktningen är att ge beredskapsmyndigheterna ett tillgängligt och samlat stöd till utveckling av förmågan hos den egna myndigheten, samt myndighetens samhällsviktiga verksamheter, att förebygga och hantera samhällsstörningar på hela hotskalan.

Beredskapsmyndigheternas arbete gentemot andra aktörer inom myndighetens ansvarsområde uppmärksammas också till del med fokus på dessa aktörers samhällsviktiga verksamhet.

Genom att samla stödet förenklar det för myndigheter att göra en prioritering på både kortare och medellång sikt (ca 1-10 år) över vilka åtgärder som ska vidtas.

Planeringsinriktningen riktar sig till beredskapsmyndigheterna men kan med fördel även nyttjas i arbetet hos övriga aktörer.

Avgränsningar

Den här planeringsinriktningen innefattar inte myndighets- eller sektorspecifika inriktningar. Här behöver fortsatt utveckling ske vad gäller förmågemål, dimensioneringskrav eller annan form av styrning samt att varje enskild beredskapsmyndighet måste arbeta systematisk utifrån sin respektive instruktion

och de uppgifter som kommer ur förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap.

Planeringsinriktningen innefattar inte sekretess- eller säkerhetskyddsklassificerad information eller specifika detaljerade inriktningar mot bakgrund av att den ska vara så tillgänglig som möjligt.

Fortsatt utvecklingsarbete

MSB kan konstatera att det pågår ett stort antal utredningar, regeringsuppdrag och annat utvecklingsarbete i syfte att stärka den civila beredskapen. Detta kommer medföra nya uppgifter och troligtvis tydligare dimensioneringskrav, vilket kan komma att påverka utformningen av planeringsinriktningen framöver.

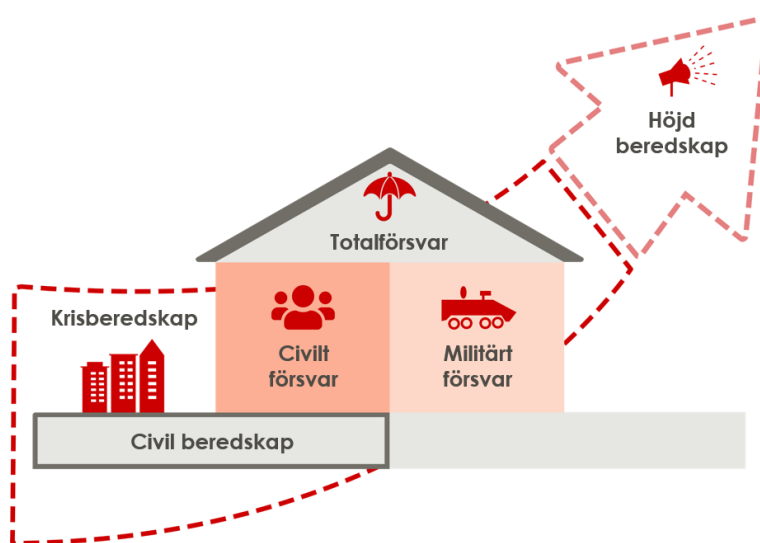
Planeringsinriktningen kan därmed komma att uppdateras eller kompletteras när behov uppstår, inte minst utifrån anpassningar till Sveriges eventuellt kommande medlemskap i Nato. Ett svenskt Nato-medlemskap kommer innebära förändringar för den fortsatta utvecklingen och underliggande planeringsåtgärder inom civil beredskap. Som medlemsland förväntas Sverige kunna svara upp mot Natos krav på medlemsstater, och Sverige tar del av arbetet i Natos strukturer. Det medför inte bara en ökad omfattning av informationsflöden, möten och relaterat arbete utan även krav på förmågan att fungera som en integrerad del i Natos etablerade strukturer och processer och inte minst att säkerställa samhällets funktionalitet.

2. Civil beredskap

För att skapa ett så motståndskraftigt samhälle som möjligt behöver processer för samordning, planering och förberedelser inom krisberedskap och civilt försvar förstärkas och struktureras.

Den ömsesidigt förstärkande effekten av de åtgärder som vidtas inom det civila försvaret och krisberedskapen samlas under termen civil beredskap.

De förhållanden som väntas vid ett väpnad angrepp är dimensionerande för civil beredskap men begreppet omfattar hela hotskalan, det vill säga även fredstida krisituationer. Det betyder att civil beredskap ska kunna möta alla former av samhällsstörningar och den förmågan byggs genom beredskapshöjande åtgärder.

Det som ska skyddas

Arbetet med civil beredskap ska bidra till såväl individens som nationens säkerhet. De värden som ska skyddas, utifrån målen för Sveriges säkerhet, är:

	<p>Människors liv och hälsa Fysisk och psykisk hälsa hos dem som drabbas direkt eller indirekt av en händelse. Omfattar alla människor som har Sverige som hemvist eller uppehåller sig i Sverige eller är svenska medborgare och uppehåller sig utomlands. Människor i andra länder som inte är svenska medborgare eller som inte har Sverige som hemvist omfattas i vissa fall.</p>
	<p>Samhällets funktionalitet Funktionalitet och kontinuitet i samhällsviktig verksamhet som upprätthåller och säkerställer viktiga samhällsfunktioner.</p>

	<p>Demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter Människors tilltro till demokratin och rättsstaten samt förtroende för samhällets institutioner och det politiska beslutsfattandet, ledningsförmåga på olika nivåer, avsaknad av korruption och rättsövergrepp.</p>
	<p>Miljö och ekonomiska värden Miljön i form av mark, vatten och fysisk miljö, biologisk mångfald, värdefulla natur- och kulturmiljöer samt annat kulturarv i form av fast och lös egendom. Ekonomiska värden i form av privat och offentlig lös och fast egendom samt värdet av produktion av varor och tjänster.</p>
	<p>Nationell suveränitet Kontroll över nationens territorium, nationell kontroll över de politiska beslutsprocesserna i landet samt säkrande av nationens försörjning med förmödenheter. Nationell suveränitet kan ses som en förutsättning för att kunna värna övriga värden.</p>

De värden som ska skyddas är i grunden likvärdiga och utgångspunkten är därför att de inte ska viktas sinsemellan. Beroende på sammanhanget – under vilka omständigheter de utmanas – kommer de dock att behöva prioriteras på olika sätt.

Det som vi ska planera inför

Det som vi ska planera inför är händelser som kan medföra skadeverkningar på det som ska skyddas. På en övergripande nivå kan vi, när det handlar om civil beredskap, tala om två typer av situationer²:

	<p>Höjd beredskap När Sverige är i krigsfara, eller om det råder svåra förhållanden som beror på att det är krig, utanför landets gränser, kan regeringen besluta om höjd beredskap, vilket innebär antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap³. Är Sverige i krig råder högsta beredskap. Under höjd beredskap är regeringens befogenheter och mandat utvidgade och Regeringsformen ger möjligheter till utökade befogenheter för enskilda myndigheter.</p>
	<p>Fredstida krissituationer Situationer som avviker från det normala, drabbar många människor, stora delar av samhället eller hotar grundläggande värden, innebär en allvarlig störning eller en överhängande risk för allvarlig störning av viktiga samhällsfunktioner samt kräver samordnade och skyndsamma åtgärder från flera aktörer. Exempel på fredstida krissituationer kan vara virusutbrott, storskaliga skogs- och vegetationsbränder eller ett omfattande it-angrepp.</p>

² Enligt förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap ska statliga myndigheter under regeringen genom sin verksamhet minska sårbarheten i samhället och utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter vid fredstida krissituationer och höjd beredskap.

³ Texten är en förenkling av gällande lagtext.

Den förmåga som ska skapas

För att värna det som ska skyddas måste aktörer ha en motståndskraft att motstå samhällsstörningar samt förmåga att hantera de negativa konsekvenserna av sådana händelser när de inträffar.

Den här inriktningen handlar framförallt om att ge underlag för att skapa en förmåga inom civil beredskap på kort- och medellång sikt (ca 1-10 år), det som vi kallar *förmågeplanering*.

Förmågeplaneringen ska utgå från mål för totalförsvaret, mål för civilt försvar samt målen för krisberedskapen.

	<p>Mål för totalförsvaret⁴</p> <p>Det övergripande målet för totalförsvaret ska vara att ha förmåga att försvara Sverige mot väpnat angrepp och värna vår säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet. Verksamhet inom totalförsvaret ska kunna bedrivas enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet.</p>
	<p>Mål för civilt försvar⁵</p> <p>Målet för dert civila försvaret är att ha förmågan att:</p> <ul style="list-style-type: none">• Värna civilbefolkningen• Säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna• Upprätthålla en nödvändig försörjning• Bidra till det militära försvarets förmåga vid väpnat angrepp eller krig i vår omvärld• Upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar, och bidra till att stärka försvarsviljan• Bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred• Med tillgängliga resurser bidra till förmågan att delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser
	<p>Målen för krisberedskapen⁶</p> <p>De av regeringen angivna målen för krisberedskapen är att:</p> <ul style="list-style-type: none">• Minska risken för olyckor och kriser som hotar vår säkerhet• Värna människors liv och hälsa samt grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter genom att upprätthålla samhällsviktig verksamhet och hindra eller begränsa skador på egendom och miljö då olyckor och krissituationer inträffar.

⁴ Prop. 2020/21:30

⁵ Ibid.

⁶ Prop. 2020/21:1 Utgiftsområde 6.

De som ska planera och skapa förmåga

Enligt förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap ska statliga myndigheter under regeringen genom sin verksamhet minska sårbarheten i samhället och utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter vid fredstida krissituationer och höjd beredskap.

Statliga myndigheter med ansvar inom en eller flera viktiga samhällsfunktioner och vars verksamhet har särskild betydelse för samhällets krisberedskap och totalförsvaret ska vara beredskapsmyndigheter⁷. Beredskapsmyndigheterna ska ha god förmåga att motstå hot och risker, förebygga sårbarheter, hantera fredstida krissituationer och genomföra sina uppgifter under höjd beredskap. De ska även verka för att de övriga statliga myndigheter, kommuner, regioner, sammanslutningar och näringsidkare som är berörda utvecklar sin förmåga i dessa avseenden.

Civil beredskap innefattar stora delar av samhället och kräver att många agerar och tar ansvar.

	<p>Offentliga aktörer</p> <p><i>Riksdag och regering.</i> Riksdagen beslutar om resurser samt om mål för totalförsvaret inklusive det civila försvaret. Regeringen beslutar om inriktning och anvisningar för det civila försvaret och andra uppdrag som rör den civila beredskapen.</p> <p><i>Statliga myndigheter</i> ska genom sin verksamhet minska sårbarheten i samhället och utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter vid fredstida krissituationer och höjdberedskap. Vissa myndigheter är beredskapsmyndigheter med ytterligare uppgifter.</p> <p><i>Civilområdesansvariga länsstyrelser</i> har ett geografiskt områdesansvar för sitt område när det gäller civilt försvar. Ansvaret avser uppgifter inför och vid höjd beredskap.</p> <p><i>Länsstyrelserna</i> är beredskapsmyndigheter men har också särskilda beredskapsuppgifter inom länet eller civilområdet.</p> <p><i>Regioner och kommuner</i> ska minska sårbarheten i sina verksamheter och ha en god förmåga att hantera fredstida krissituationer samt krigsfara och krig.</p>
	<p>Näringslivet</p> <p>Aktörer inom näringslivet är viktiga för att bidra till att minska konsekvenserna av en fredstida krissituation, krigsfara eller krig genom att använda samhällets resurser effektivt.</p> <p>En väl fungerande privat-offentlig samverkan är en viktig förutsättning.</p>
	<p>Frivilliga</p> <p>Vid samhällsstörningar är det viktigt att samhället kan ta emot hjälp från frivilliga försvarsorganisationer, andra organisationer och spontanfrivilliga.</p>

⁷ Av bilaga 1 till förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap framgår det vilka myndigheter som är beredskapsmyndigheter.

	Frivilliga försvarsorganisationer har en särskilt utpekad ställning inom krisberedskap och totalförsvar.
	<p>Den enskilda individen</p> <p>Det finns en förväntan att den enskilda individen ska ta visst ansvar inför och under fredstida krissituationer, krigsfara och krig.</p> <p>Alla mellan 16 och 70 år som bor i Sverige omfattas av totalförsvarsplikten och har ansvar för att bidra i totalförsvaret.</p>

Planering för civil beredskap

Beredskapsmyndigheterna ansvarar för att hantera de beredskapsåtgärder som ryms inom det egna ansvarsområdet och här behöver myndigheter utgå från ett flertal olika ingångsvärden i sin planering, exempelvis Planeringsinriktning för civil beredskap, regleringsbrev och myndigheternas egna instruktioner.

När ansvarsförhållandena för en identifierad åtgärd behöver klaras ut, en identifierad åtgärd behöver genomföras av annan aktör eller om åtgärden i övrigt kräver samverkan mellan olika aktörer – till exempel avseende behov av stöd och resurser – bör frågan lyftas för dialog inom sektorn eller civilområde.

MSB har tagit fram en vägledning avseende planering för civil beredskap där process och metod beskrivs. Processen är systemövergripande på nationell nivå och ska bidra till ökad effektivitet, långsiktighet, förutsägbarhet och transparens i planeringen. Den ska också bidra till ökad samordning och tydlighet i planeringen av åtgärder för enskilda aktörer, civilområdes- eller sektorsansvarig myndigheter genom att tillhandahålla tydliga forum och informationskanaler för att hantera koordinering av gemensamma eller mellan varandra avhängiga åtgärder mellan aktörer, sektorer och geografiska områden, eller andra behov av förankring eller avstämning mellan aktörer.

Den aktörsgemensamma planeringsprocessen har både årliga och fleråriga dimensioner och länkar till andra processer, exempelvis den risk- och sårbarhetsanalys som myndigheter, kommuner och regioner är ålagda att göra. I konceptet ligger en löpande och aktiv medverkan från MBS:s sida, samt att MSB organiserar mötestillfällen för att stödja beredskapsmyndigheternas arbete.

Vägledningen hittas på MSB.se under ingången "Publikationer".

3. Inriktningen för civil beredskap

Förmågeutveckling inom fokusområden

Inriktningen sker framförallt genom olika fokusområden som MSB bedömer vara av särskild betydelse för att skapa grundläggande förmåga och motståndskraft hos beredskapsmyndigheterna. Dessa områden har bland annat prioriterats utifrån Förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap, den nationella risk- och sårbarhetsbedömningen, den samlade bedömningen av det civila försvarets förmåga samt de förslag till åtgärder för att stärka det civila försvaret som MSB redovisade till regeringen i maj och november 2022 ⁸.

Vägen framåt genom utvecklingssteg

För att underlätta beredskapsmyndigheternas arbete har utvecklingssteg inom de olika fokusområdena tagits fram. Med hjälp av dessa kan aktörerna själva göra en analys av sin nuvarande förmåga samt identifiera framtida behov och åtgärder som måste genereras för att nå nästa steg.

Stegen är inte jämförbara mellan de olika fokusområdena utan ger bara en vägledning i planeringen för att uppnå en bättre motståndskraft inom myndigheten.

Dimensionerande antaganden

Varje steg under respektiva fokusområde ska, där det är möjligt, ska även planeras mot de antaganden som återfinns nedan och som rör både höjd beredskap och fredstida krissituationer. Det väpnade angreppet är dimensionerande i de flesta fall vid planeringen men det behövs även åtgärder för att kunna hantera olika fredstida krissituationer. På så sätt skapas bättre förutsättningar för den enskilda myndigheten att kunna förebygga och hantera samhällsstörningar på hela hotskalan.

Varje myndighet kan också med fördel föra en intern diskussion kring hur dessa antaganden påverkar den egna verksamheten för att dessa ska vara mer applicerbara.

Höjd beredskap

Nedan presenteras ett urval av de antaganden som kan vara särskilt grundläggande i beredskapsplaneringen vid en dimensionering av ett väpnat angrepp mot Sverige⁹. Ytterligare information finns att hitta i ”Handlingskraft- Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021-2025¹⁰” samt i dess tillhörande säkerhetsskyddsklassificerade scenarion som

⁸ Civilt försvar mot 2030 – ett totalförsvaret i balans, Slutredovisning av regeringsuppdrag (Ju2022/01209/SSK).

⁹ För en fördjupad förståelse av hotbilden och det väpnade angreppet finns flera öppna scenarier framtagna. Se bland annat FOI-memo 5089, FOI-memo 6787 och FOI-memo 6338.

¹⁰ <https://www.msb.se/contentassets/046a88598d6c444899097fec070bb69a/handlingskraft.pdf>

delgetts vissa aktörer.

- Regeringen har fattat beslut om höjd beredskap (skärpt eller högsta beredskap vilket kan innebära att olika lagar gäller i olika delar av landet eller i specifika verksamheter).
- Under minst tre månader pågår en säkerhetspolitisk kris i Europa och i Sveriges närområde. Under del av tiden och inom de tre månaderna är Sverige i krig och krigshandlingar pågår på svenskt territorium med både perioder av högintensiva strider och perioder med lägre stridsintensitet. Att den säkerhetspolitiska krisen pågår under minst tre månader betyder att aktörer behöver anta att den kan pågå under längre tid än tre månader.
- Försvarsmakten mobiliserar. Inledningsvis är det viktigt att totalförsvarets ansträngningar kraftsamlas till det militära försvaret.
- Angriparen disponerar CBRN¹¹-stridsmedel och användande av dessa kan inte uteslutas. Taktiska kärnvapen kan komma att användas, liksom kemiska ämnen som är nerv- eller hudskadande eller prestationsnedsättande.
- Samhället ställs om till krigsförhållanden. Civila aktörer intar krigsorganisation och en nationell kraftsamling genomförs som gynnar försvarsansträngningarna, inklusive säkerställande av de viktigaste samhällsfunktionerna.
- Befolkningens försvarsvilja utmanas.
- Långvariga strömavbrott (dagar- veckor) i hela eller delar av landet under hela perioden.
- Logistikflödena med omvärlden har begränsningar men är inte helt avbrutna. Utrikeshandeln är påverkad.
- Tillgången på drivmedel, råolja och gas är kraftigt begränsad.
- Det är störningar i elektroniska kommunikationer.
- Desinformations- och påverkanskampanjer ökar.
- Lägesuppfattningen och förmågan till ledning och samverkan försämras.
- Stockholmsområdet, Gotland, sydvästra Sverige inklusive Öresundsregionen, Västkusten med Göteborg samt delar av Jämtlands och Norrbottens län är strategiskt viktiga områden i händelse av en säkerhetspolitisk kris eller krig. Även andra platser kan vara viktiga som baserings- och koncentreringsområden för Försvarsmaktens krigsförband, samt för samhällets försörjning och funktionalitet.

Fredstida krissituationer

Nedan presenteras kortfattande antaganden från ett antal fredstida krissituationer som ställer krav på andra förmågor än det väpnade angreppet. De exempel som redovisas har valts ut eftersom de bedöms utgöra några av de allvarligaste och mest betydande hoten och riskerna på nationell nivå samt kan komma att beröra samtliga beredskapsmyndigheter. Om hoten skulle realiseras är farhågorna stora

¹¹ Kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära stridsmedel.

att var och en av händelserna, oberoende av geografiska eller funktionella gränser, kommer få mycket allvarliga konsekvenser med negativ inverkan på de nationella skyddsvärdena och således ge upphov till fredstida krissituationer enligt förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap.

	<p>Virusutbrott</p> <ul style="list-style-type: none"> • Händelseförloppet är komplext och långdraget med successiva vågor. • Omfattande smittspridning och stor påverkan på befolkningen. Vanligaste symtomen är feber och hosta som varar i 1-2 veckor. • Det uppstår en fördröjning på ca 4-5 månader innan ett vaccin finns tillgängligt. Dessutom är tillgången till antivirala läkemedel begränsade. • Belastningen inom sjukvården är mycket hög. • Samhällsviktiga verksamheter är drabbade av en omfattande sjukfrånvaro (50 % bortfall, vilket även innefattar hög frånvaro av nyckelpersoner). • På grund av personalbrist minskar kapaciteten inom viktiga samhällsfunktioner, ex barnomsorg, hälso- och sjukvård, vägtransporter och livsmedelstillverkning. • Det har uppstått ett ökat behov av utrustning ex. skyddskläder, andningskydd, och engångsmasker. Ett ökat behov av utbildning i användandet av personlig skyddsutrustning. • Verksamheter måste förstärkas med frivilliga för att klara sitt uppdrag. <p><i>Förslag på specifika åtgärder inom pandemiberedskap hittas på Folkhälsomyndighetens webbplats.</i></p>
	<p>It-incident</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skadlig kod eller systemfel hos en ofta anlitad underleverantör har lett till allvarliga konsekvenser för flera samhällsviktiga verksamheter. • Kritiska system har satts ur spel och delar av samhällsviktig funktionalitet går inte längre att tillhandahålla på vanligt sätt vilket påverkar befolkningen. • Samhällsviktig verksamhet har inte längre tillgång till eller kan inte lita på information som behövs för att upprätthålla verksamheten som därmed står still. • Konsekvenserna förvärras då en eller flera samhällsviktiga it-tjänster som går ner inte kan ersättas av andra alternativ. • It-incidenterna har minskat allmänhetens tilltro till verksamheten och spridit oro för att ytterligare it-incidenter ska inträffa.

	<ul style="list-style-type: none"> • Det tar tid och resurser för att felsöka och återställa vilket gör att kostnaderna blir höga. <p><i>Förslag på specifika åtgärder för att motverka en it-incident hittas på informationssakerhet.se och cert.se</i></p>
	<p>Solstorm</p> <ul style="list-style-type: none"> • Solstormen påverkar elförsörjningen i större delen av landet men innebär framförallt ett långvarigt och omfattande strömavbrott i södra Sverige. Hela elområden blir strömlösa i veckor. • Händelsen innebär skador på bland annat infrastruktur för el och därmed påverkan på tekniska system för distribution av värme, vatten och livsmedel. • Radio- och satellitkommunikation störs ut. • Blåljusaktörerna blir överbelastade på grund av positionerings- och kommunikationssvårigheter och har således inte möjlighet att ta hand om alla inkomna larm. • Stor risk att trygghetslarm slutar att fungera då enheterna inte längre har tillgång till sin position eller kommunikation. • De värst drabbade är redan sjuka, äldre och små barn med ett större beroende av värme, vatten och livsmedel. • Drabbar flera länder samtidigt vilket försvårar bland annat internationell kommunikation och transporter. <p><i>Förslag på specifika åtgärder kopplade till Global Navigation Satellite System (GNSS) och position, navigation och tidsdata (PNT) hittas på MBS:s webbplats..</i></p>

Mer omfattande underlag kring olika fredstida krissituationer med värsta trovärdiga utfall hittas i ”Nationell risk- och sårbarhetsbedömning 2023”.

Målbild

Målbilden för den civila beredskapen, inom ramen för planeringsinriktningen, är att en hög nivå på utvecklingsstegen uppnås inom varje fokusområde där kompletterande åtgärder kopplade till de antaganden som beskrivs ovan är identifierade och planlagda. Därutöver ska jämställdhets-, barn-, samt miljö- och klimatperspektivet beaktas kontinuerligt i planeringen.

Tidplanen för arbetet är beroende på de resurser som respektive myndighet har att tillgå men bör ske skyndsamt. Målbilden för respektive myndighet kan också med fördel diskuteras inom sektorn eller ett civilområde.

Inkludera säkerhetsskyddet i arbetet

Inom ramen för arbetet med civil beredskap behöver myndigheterna kontinuerligt inkludera säkerhetsskyddet i syfte att skydda säkerhetskänslig verksamhet mot olika typer av antagonistiska handlingar från hotaktörer.

Säkerhetsskydd¹² kan beskrivas som ett system av åtgärder som utifrån en säkerhetsskyddsanalys tillsammans skyddar den säkerhetskänsliga verksamheten.

Merparten av åtgärderna inom säkerhetsskydd kan sorteras in i någon av dessa kategorier:

- Informationssäkerhet
Ska förhindra att skyddsvärd information blir röjd för obehörig eller att den obehörigen förändras samt säkerställa att informationen är tillgänglig när vi behöver den.
- Fysisk säkerhet
Ska förhindra att obehöriga får tillträde till områden, byggnader och andra anläggningar eller objekt där de kan få tillgång till säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter eller där säkerhetskänslig verksamhet i övrigt bedrivs.
- Personalsäkerhet
Ska förhindra att personer som inte är behöriga från säkerhetssynpunkt deltar i säkerhetskänslig verksamhet.

Andra åtgärder som ingår i systemet av säkerhetsskydd är exempelvis säkerhetsskyddsavtal med leverantörer och anmälan av säkerhetshotande händelser.

En grundförutsättning för ett heltäckande säkerhetsskydd är samspelet mellan olika typer av åtgärder som överlappar varandra. Exempelvis räcker det inte att enbart skydda ett informationssystem med informationssäkerhet som hindrar intrång via internet. Det krävs även fysisk säkerhet för att förhindra att obehöriga kommer åt datautrustningen samt personalsäkerhet för att förebygga att personer som inte är behöriga ur säkerhetssynpunkt får arbeta med systemet.

Vägledning inom säkerhetsskydd hittas på
Säkerhetspolisens webbplats.

Bidra till ökad försvarsvilja hos befolkningen

Människors förtroende för varandra och för myndigheter är avgörande för all krishantering. Samtliga myndigheter behöver därför bidra till att både stärka försvarsviljan i fredstid och att bibehålla den då den utmanas.

¹² "Vägledning i säkerhetsskydd – Introduktion till säkerhetsskydd". Säkerhetspolisen, Juni 2019.

Den breda och komplexa hotbilden, bestående av exempelvis informationspåverkan, cyberincidenter och sabotage, syftar bland annat till att påverka befolkningens försvarsvilja. Den enskildes eget ansvarstagande och beredskap samt acceptans för en avsevärt lägre nivå av samhällsservice utgör en central del i att motstå och lindra konsekvenser av allvarliga samhällsstörningar.

Som ett led i att bibehålla och stärka försvarsviljan behöver myndigheterna se till att befolkningen har kunskap om hotbilden och behovet av den enskilda individens beredskap. Kunskap, förtroende och vilja är grundläggande faktorer för att i kris och vid väpnat angrepp upprätthålla den samlade försvarsförmågan.

Bakgrunden till varför vi stärker vår civila beredskap, vad det innebär i form av förmågor och att det vi försvarar är vår demokrati, frihet, trygghet och självständighet behöver därför kontinuerligt kommuniceras till allmänheten och relevanta aktörer.

4. Fokusområden

Planeringsinriktningen utgår från fokusområden som ses vara av stor betydelse för samtliga beredskapsmyndigheter att bygga upp sin förmåga inom. Dessa områden är i grunden likvärdiga och utgångspunkten är därför att de inte ska viktas sinsemellan. Beroende på hur långt myndigheten har kommit i sin beredskapsplanering kan det dock finnas anledning att prioritera olika för att skapa en god grundförmåga inom samtliga fokusområden.

Samhällets funktionalitet och försörjning

Vårt samhälle måste fungera även vid samhällsstörningar. För att kunna upprätthålla samhällets funktionalitet och försörjning oavsett störning är vissa verksamheter viktigare än andra – de är samhällsviktiga.

Med samhällsviktig verksamhet avses verksamhet, tjänst eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer viktiga samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet. För den civila beredskapen handlar det inte bara om de enskilda myndigheternas förmåga utan även den förmåga som finns hos de aktörer som bedriver samhällsviktig verksamhet inom ramen för myndigheternas ansvarsområde.

De som tillhandahåller en samhällsviktig verksamhet behöver systematiskt arbeta med att upprätthålla verksamheten, till exempel genom att säkerställa tillgången till resurser i form av personal, varor och tjänster, och därmed bidra till att stärka motståndskraften i samhällets funktionalitet och försörjning. Detta kan ske genom ett systematiskt arbete med kontinuitetshandling som handlar om att planera för att upprätthålla verksamhet på en tolerabel nivå oavsett vilken störning den utsätts för.

Att ha förmågan att upprätthålla en nödvändig försörjning är centralt för att hantera både fredstida krissituationer, krigsfara och krig. Med nödvändig försörjning avses förmågan att försörja befolkningen med de varor och tjänster som behövs för dess överlevnad samt säkerställa att samhällsviktiga verksamheter har de varor och tjänster som behövs för att upprätthålla dess funktionalitet.

Grunden för den civila beredskapen är att samhällsviktig verksamhet fortsatt fungerar genom en motståndskraft som byggs upp i vardagen men som dimensioneras för krigets förutsättningar med mer omfattande störningar i viktiga samhällsfunktioner. För att den svenska försörjningsberedskapen ska utvecklas behöver företag involveras i arbetet med att säkerställa de viktiga samhällsfunktionerna.

Öka motståndskraften i samhällsviktig verksamhet	
0	Samhällsviktig verksamhet inom egen organisation är inte identifierad.
1	Samhällsviktig verksamhet inom egen organisation är identifierad och beroenden och risker är kartlagda.
2	Det finns en plan för att hantera risker som påverkar motståndskraften i den samhällsviktiga verksamheten. Det finns en beslutad kontinuitetsplan för den samhällsviktiga verksamheten.
3	Kontinuitetsplanen är känd och prövad genom utbildning och övning.
4	De resurser, inklusive försörjning av varor och tjänster, som den samhällsviktiga verksamheten är beroende av är säkerställda under fredstida krissituationer. Avtal med externa leverantörer som säkerställer leveranser under fredstida krissituationer är på plats.
5	Resurser, inklusive försörjning av varor och tjänster, som den samhällsviktiga verksamheten är beroende av är säkerställda under höjd beredskap. Avtal med externa leverantörer som säkerställer leveranser även under fredstida krissituationer och höjd beredskap är på plats.

Förmågeutveckling inom ansvarsområdet	
0	Samhällsviktig verksamhet inom ansvarsområdet är inte identifierade. Hot, risker och sårbarheter är inte analyserade.
1	Myndigheten har kartlagt sitt ansvarsområde och identifierat samhällsviktig verksamhet inom ansvarsområdet.
2	Myndigheten har identifierat och analyserat hot, risker och sårbarheter inom sitt ansvarsområde.
3	Myndigheten verkar löpande för att aktörer som tillhandahåller samhällsviktig verksamhet bedriver ett systematiskt arbete för att kunna upprätthålla verksamheten. Samhällsviktig verksamhet som tillhandahåller varor och tjänster som är nödvändiga för befolkningens överlevnad är identifierade.
4	Myndigheten har bedömt vilka åtgärder som bör vidtas för att öka förmågan att upprätthålla samhällsviktig verksamhet inom ansvarsområdet. Detta inkluderar åtgärder för att säkerställa försörjningen av de varor och tjänster som behövs för befolkningens överlevnad.
5	Myndigheten har följt upp effekten av vidtagna åtgärder inom ansvarsområdet.

Metodstöd för att kunna upprätthålla samhällsviktig verksamhet hittas på MSB.se under ämnesområdet "Krisberedskap och civilt försvar".

Mer information om önskad förmågeutveckling inom försörjningsberedskap hittas på MSB.se under ämnesområdet "Krisberedskap och civilt försvar".

Personalförsörjning

Samhällsviktig verksamhet behöver fortsatt kunna fungera under fredstida krissituationer och ytterst krig. Det betyder att ansvariga aktörer även måste planera för hur verksamheter ska bemannas.

För att säkerställa att samhällsviktiga verksamheter kan fungera även under fredstida krissituationer och krig är en robust och tillförlitlig personalbemanning avgörande. Bemanningen kommer till stor del att utgöras av personal som normalt tjänstgör i berörd verksamhet. Höjd beredskap och ytterst krig ställer dock krav på verksamheten som troligtvis inte helt kan täckas med den ordinarie personalen.

Vissa verksamheter kommer att kräva mer resurser för att omfattningen ökar eller att den måste bedrivas fler timmar på dygnet. Organisationen behöver också ha uthållighet över tid. Andra verksamheter kanske prioriteras ned eller slutar helt att bedrivas av olika orsaker.

Krigsorganisation

Arbetet med att ta fram en krigsorganisation handlar om att avgöra vilka verksamheter som behöver prioriteras och bedrivs under höjd beredskap och ytterst krig. I en situation med höjd beredskap kan det hända att det inte går att upprätthålla alla verksamheter, och att nya uppgifter tillkommer. En central del i arbetet med att ta fram en krigsorganisation är därför att rangordna och prioritera de verksamheter som ska bedrivas i höjd beredskap.

En krigsorganisation är en aktörs organisation vid höjd beredskap och innebär att viktiga verksamheter ställs om från fredstida inriktning, reglering och organisering till höjd beredskap och inriktning på uppgifter som har betydelse för totalförsvaret.

Förutsättningarna för att skapa en krigsorganisation varierar mellan aktörerna men måste göras av alla. När organisationen är satt ska den bemannas och det behöver säkerställas att personal har rätt kompetens och att personalen ej är krigsplacerad i

annan verksamhet. Krigsorganisationen måste sedan kontinuerligt ses över, utbildas och övas.

Öka förmågan att verka inom en krigsorganisation	
0	En krigsorganisation saknas.
1	Samhällsviktig verksamhet som ska ingå i krigsorganisationen är identifierad och prioriterad.
2	Det finns en framtagen och beslutad krigsorganisation.
3	Personal som behövs för krigsorganisationen är krigsplacerad eller säkerställd genom individuella avtal.
4	Det finns en plan för omställning till krigsorganisation.
5	Krigsorganisationen och personalen är utbildad och övad.

En vägledning som ger stöd i arbetet med en krigsorganisation hittas på MSB.se under ämnesområdet "Krisberedskap och civilt försvar".

Samverkan med frivilliga

När krigsorganisationen är bemannad med anställd och inhyrd personal kan det fortsatt förekomma vakanser. I många fall kan dessa vakanser bemannas med frivilliga. Frivilliga kan även utgöra ett extra tillfälligt stöd i särskilt hårt ansträngda funktioner eller fungera som resursförstärkning för ökad uthållighet.

Med frivillig avses här en person som frivilligt engagerar sig och stödjer vid en samhällsstörning, i fredstid eller under höjd beredskap. En frivillig utför vanligen det frivilliga arbetet vid sidan av en huvudsaklig sysselsättning. Däremot behöver inte frivilligt arbete nödvändigtvis vara ideellt, utan kan utföras mot ekonomisk ersättning. Begreppet "frivilligt" ska med andra ord främst förstås som "avsaknad av plikt" och inte "ideellt", även om ideella insatser är vanliga.

De frivilliga kan till exempel vara medlemmar i en frivillig försvarsorganisation¹³, medlemmar i någon annan sammanslutning exempelvis i en idrotts- eller hembygdsförening, eller utan att vara medlemmar i en organisation spontant anmäla sig som frivilliga.

Medlemmar i frivilliga försvarsorganisationer kan teckna avtal med myndigheter för frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret. Avtalen föregås av utbildning arrangerad av den frivilliga försvarsorganisationen i fråga. Dessa avtal kan vara

¹³ Bilkåren, Frivilliga automobilkåren, Frivilliga flygkåren, Frivilliga motorcykelkåren, Försvarets personaltjänstförbund, Frivilliga radioorganisationen, Flygvapenfrivilliga, Insatsingenjörerna, Svenska Brukshundklubben, Svenska Blå Stjärnan, Civilförsvarsförbundet, Svenska Fallskärmsförbundet, Lottakåren, Svenska Pistolskytteförbundet, Svenska Röda Korset, Försvarsutbildarna, Sjövärnskåren, och Svenska Skyttesportförbundet

grund för krigsplacering och innebär att personen ska tjänstgöra hos en myndighet under höjd beredskap med allmän tjänsteplikt när regeringen föreskriver om det.

Öka förmågan att kunna samverka med frivilliga	
0	Inget arbete har påbörjats för att skapa samverkan med frivilliga.
1	Myndigheten har analyserat det egna personalbehovet (jfr krigsorganisation) under fredstida krissituationer och höjd beredskap och brister i förmågan att täcka detta. Myndigheten har kunskap om frivilliga försvarsorganisationer och deras förutsättningar att bidra.
2	Myndigheten har integrerat möjligheten att ta stöd av frivilliga i sin planering för att bemanna krisorganisationen/krigsorganisationen.
3	Myndigheten har tillsammans med en eller flera frivilliga försvarsorganisationer planerat för försörjning av frivilliga.
4	Frivilliga har utbildats av frivilliga försvarsorganisationer och avtal är tecknade med dem.
5	Frivilliga från frivilliga försvarsorganisationer har krigsplacerats samt övas och repetitionsutbildas återkommande.

Läs mer om hur offentliga aktörer kan samverka med frivilliga i MSB:s vägledning i ämnet. Den hittas på MSB.se under ämnesområdet "Krisberedskap och civilt försvar".

Samverkan och ledning

Samhällsstörningar och krig ställer särskilda krav på ledning av egen organisation och hur de olika samhällsaktörerna arbetar tillsammans. Det innebär utmaningar i arbetsformer, hur vi delar information och analyserar händelser samt inriktar och samordnar våra resurser så effektivt som möjligt.

Samverkan och ledning handlar om att öka sannolikheten för att den verksamhet som bedrivs ska uppnå så bra effekter som möjligt. Syftet är att skapa förutsättningar för att leda egen organisation och att skapa aktörsgemensam inriktning och samordning vid pågående samhällsstörningar och krig. För att samverkan och ledning ska fungera används idag ramverket "Gemensamma

grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar”. Syftet är att förbättra vår aktörsgemensamma förmåga att:

- Förstå varandra
- Kontakta varandra
- Dela information
- Skapa lägesbilder
- Åstadkomma inriktning och samordning

Det är exempelvis viktigt att aktörerna gemensamt utifrån en samlad lägesbild, träffar överenskommelser om hur samhället bäst använder och prioriterar tillgängliga resurser, som bland annat personal och materiel. För aktörerna är samverkan och ledning centrala funktioner för att skapa inriktning och samordning vid fredstida krissituationer och under höjd beredskap.

Upptäcka och agera snabbt

Vid samhällsstörningar och krig är det av yttersta vikt att samhällets aktörer tidigt fångar upp larmsignaler och snabbt kommer igång och agerar. Tjänsteman i Beredskap (TiB) är exempel på en funktion som kan nå dygnet runt, året runt och som ska initiera och samordna det inledande arbetet för att upptäcka, verifiera, larma och informera vid samhällsstörningar.

Öka förmågan att upptäcka och agera snabbt	
0	Det finns ingen funktion för att upptäcka och agera snabbt (tjänsteman i beredskap (TiB) eller motsvarande).
1	Det finns en upprättad och etablerad funktion som tar emot och förmedlar larm eller annan viktig information vid inträffade eller förväntade samhällsstörningar och krig.
2	Det finns tydliga rutiner för funktionens (TiB eller motsvarande) arbete. De viktigaste berörda aktörerna för samverkan är identifierade och formerna för initiering och hemställan är kända.
3	Det finns en plan för utbildning och övning som innefattar funktionen (TiB eller motsvarande). Planen utgår från den organisation som ska utbildas och övas.
4	Funktionen (TiB eller motsvarande) har ett proaktivt förhållningssätt, dvs det finns en förståelse för andra aktörers behov och en aktiv omvärldsbevakning av området.
5	Det genomförs regelbunden och systematisk utbildning och övning inom funktionen. Det finns kunskap och färdighet att upprätthålla funktionens arbete under samhällsstörningar och krig.

Rapportera, informationsdela och skapa lägesbilder

En lägesbild är ett urval av särskilt viktiga aspekter från tillgänglig information, till

exempel beskrivningar och bedömningar av ett pågående skeende. Att skapa lägesbilder innebär att en aktör, eller flera tillsammans, systematiskt följer, beskriver och analyserar en händelseutveckling. Syftet är att underlätta bedömningar av händelsen och dess konsekvenser för att kunna vidta lämpliga och samordnade åtgärder, enskilt eller aktörsgemensamt.

Rapportering och informationsdelning mellan olika aktörer vid samhällsstörningar och krig är en förutsättning för välgrundade överenskommelser och beslut. Om informationsdelningen dessutom är effektiv och genomtänkt blir det lättare att få ett bra grepp om vad som har hänt, och om vad som måste göras.

Öka förmågan att rapportera, informationsdela och skapa lägesbilder	
0	<p>Det finns ingen kunskap om rapporteringsskyldigheter.</p> <p>Det finns ingen förmåga att skapa en intern eller samlad lägesbild där kommunikationsperspektivet är integrerat och omhändertaget i behov och bedömning.</p>
1	<p>Det finns grundläggande kunskap om rapporteringsskyldigheter.</p> <p>Det finns grundläggande kunskap om hur myndigheten skapar interna lägesbilder.</p> <p>Det finns grundläggande kunskap om hur myndighet med särskilt ansvar skapar samlade lägesbilder.</p>
2	<p>Myndigheten har förmåga att kunna begära, ta emot samt rapportera och dela efterfrågad information och det finns tydliga rutiner för hur rapportering och informationsdelning ska ske.</p> <p>Det finns tydliga rutiner för lägesbilsarbetet. Hur information samlas in, sammanställs och målgruppsanpassas.</p>
3	<p>Begäran, ta emot, rapportera efterfrågad information och dela annan information har ett tydligt och behovsstyrt syfte och det finns en förmåga att hantera skyddsverd information.</p> <p>Myndigheten har en plan för utbildning och övning som innefattar intern och samlad lägesbild, rapportering samt informationsdelning. Planen utgår från den organisation som ska utbildas och övas.</p>
4	<p>Myndigheten har ett proaktivt förhållningssätt gällande rapportering och informationsdelning och det finns en förståelse för andra aktörers behov.</p> <p>Det sker återkoppling till de aktörer som rapporterar med relevant information och bedömningar som stöder aktörens fortsatta hantering av samhällsstörning eller krig.</p> <p>Det finns kunskap och färdighet att fylla interna och samlade lägesbilder med relevant information, både utifrån egen organisation och för mottagare.</p>
5	<p>Det genomförs regelbunden och systematisk utbildning och övning inom ramen för lägesbilsarbetet, hur man delar information och rapporteringsskyldigheter.</p> <p>Det finns kunskap och färdighet att skapa relevanta lägesbilder, rapportera och dela information med flexibla arbetssätt under en samhällsstörning eller krig.</p>

Leda egen organisation och agera samordnat med andra

Inför och under en samhällsstörning eller krig är det viktigt att samhällets aktörer har förmåga att dels leda sin egen organisation, men även att agera samordnat med andra. I ramverket "Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar" beskrivs de aktörsgemensamma formerna.

Öka förmågan att leda egen organisation och agera samordnat med andra	
0	<p>Det finns ingen kunskap om ledning av egen organisation under samhällsstörningar och krig.</p> <p>Det finns ingen kunskap om de aktörsgemensamma formerna och dess syften.</p>
1	<p>Det finns grundläggande kunskap om hur myndigheten ska leda sin organisation under en samhällsstörning eller krig och det finns utpekade roller i ledningsfunktionen.</p> <p>Det finns grundläggande kunskap om de aktörsgemensamma formerna och dess syften och myndigheten har utpekade roller för de olika mötesformerna.</p>
2	<p>Det finns rollbeskrivningar framtagna med rutiner och instruktion för ledning av egen organisation under en samhällsstörning eller krig. Organisationen har en implementerad metod för att arbeta med ledningsstöd, t.ex. stabsmetodik.</p> <p>Det finns rollbeskrivningar framtagna med rutiner och instruktion för de aktörsgemensamma formerna. Det finns en förståelse för andra aktörers ansvar, roller och mandat.</p>
3	<p>Myndigheten har en plan för utbildning och övning som innefattar ledning av egen organisation och de aktörsgemensamma formerna. Planen utgår från den organisation som ska utbildas och övas.</p>
4	<p>I myndighetens organisation finns ett välutvecklat och övat ledningsstöd/stab för att hantera konsekvenserna av samhällsstörningar och krig.</p> <p>Myndigheten kan delta i en ISF¹⁴ och i ett ISF-stöd. Myndighet som är geografiskt områdesansvarig kan stå värd för en ISF och organisera ett ISF-stöd under en samhällsstörning eller krig.</p>
5	<p>Det genomförs regelbunden och systematisk utbildning och övning för ledning av egen organisation samt för de aktörsgemensamma formerna.</p> <p>Det finns kunskap och färdighet att leda sin egen organisation samt genomföra och/eller delta i de aktörsgemensamma formerna under en samhällsstörning eller krig.</p>

MSB:s metodstöd hittas på MSB.se under ämnesområdet "Samverkan och ledning".

¹⁴ Inriktnings- och samordningsfunktion

Ledningsplatser

För att säkerställa en kontinuerlig och uthållig förmåga att samverka och leda behövs ledningsplatser. Detta innebär fysiskt anpassade lokaler i lämplig skyddsnivå, uthålliga tekniska försörjningssystem med hög tillförlitlighet, robusta system för informationsdelning samt en utbildad och övad organisation för drift och förvaltning.

Öka förmågan att samverka och leda från upprättad ledningsplats	
0	Ledningen har ingen förberedd ledningsplats.
1	Det finns en begränsad förmåga till ledning och samverkan under störda förhållande från lokaler i anslutning till det ordinarie verksamhetsstället.
2	Myndigheten har tillgång till förberedda lokaler och utrustning för ledning och samverkan under störda förhållande i anslutning till det ordinarie verksamhetsstället. Ledningsförmåga över hela hotskalan är säkerställd genom önskad personell och logistisk uthållighet, regelbundna utbildningar och övningar samt har en fungerande drift- och förvaltningsorganisation för ledningsplatsen.
3	Myndigheten har utöver förmåga enligt nivå 2 tillgång till en sekundär alternativ ledningsplats. Den sekundära ledningsplatsen har minst samma förmåga avseende lokaler, utrustning och organisation som den ordinarie ledningsplatsen.
4	Myndigheten har utöver förmåga enligt nivå 2 tillgång till en mobil alternativ ledningsplats. Den mobila ledningsplatsen har minst samma förmåga avseende lokaler, utrustning och organisation som den ordinarie ledningsplatsen.
5	Myndigheten har utöver förmåga enligt nivå 2 tillgång till en skyddad alternativ ledningsplats. Den skyddade ledningsplatsen har minst samma förmåga avseende lokaler, utrustning och organisation som den ordinarie ledningsplatsen.

Mer information finns på [MSB.se](https://www.msb.se) under ämnesområdet "Krisberedskap och civilt försvar".

Säkra kommunikationer

En förutsättning för samverkan och ledning i alla lägen är att det finns kommunikationslösningar som fungerar. Detta ställer krav på att kommunikationslösningarna som används är robusta och fungerar utan avbrott även i en störd miljö och att informationen skyddas och hanteras på rätt sätt beaktande av sekretess. Det är viktigt att i förväg ta aktiv ställning till vilka verktyg som ska användas vid samverkan så att detta fungerar när en händelse inträffar. Det är även bra att ha en plan för redundans vid bortfall av ordinarie samband.

För att välja rätt verktyg för säker och robust samverkan måste en analys av sambandsbehoven genomföras, en sambandsberedning. Sambandsberedningen ger till exempel svar på vilka ni ska samverka med, vilken typ av information som ska

delas samt hur tidskritisk och skyddsvärd informationen är. Utifrån sambandsberedningen kan sedan nödvändig förmåga byggas upp med stöd av robusta och/eller skyddade kommunikationslösningar.

Informationen måste hanteras på rätt sätt med beaktande av sekretess. MSB tillhandahåller flera tjänster med höga krav på robusthet och säkerhet för ledning och samverkan på nationell nivå, dessa är Rakel, SGSI och WIS. Dessa tjänster bör övervägas i analysen.

Signalskyddssystem är säkra kryptografiska funktioner som är godkända av Försvarsmakten och krävs för att skydda säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter vid kommunikation. Med hjälp av säkra kryptografiska funktioner kan aktörer skydda sin information från obehörig åtkomst och manipulation.

Öka förmågan att planera och hantera kommunikationsmedel för alla situationer	
0	Myndigheten saknar förmåga att bedöma behovet att samverka och kommunicera säkert i vardag, kris eller krig. Signalskyddsförmåga saknas.
1	En sambandsberedning är gjord för att identifiera interna och externa samverkansbehov, det vill säga en analys av vilken information som måste kunna utbytas även om ordinarie kommunikationer bryts, vilka aktörer som behöver kunna kontaktas och vilka kommunikationsverktyg som kan komma i fråga..
2	Myndigheten har utifrån sambandsberedningen etablerat en åtgärdsplan för att bygga upp förmågan till robust och säker samverkan.
3	Organisationen har genomfört förmågehöjande åtgärder, i enlighet med planen, såväl tekniska implementationer av kommunikationslösningar som utbildningar i metodik och handhavande. Signalskyddsförmåga finns etablerad i förekommande fall.
4	Förmåga finns för att hantera störningar. Organisationen har implementerade och övade kontinuitetsplaner, det vill säga planer för redundans vid bortfall av ordinarie samband och rutiner för att leda och samverka även om de robusta kommunikationslösningarna och/eller signalskyddet utsätts för störningar eller faller bort.
5	Myndigheten genomför och utvärderar återkommande samverkansövningar för att bibehålla förmågan till robust och säker samverkan.

Mer information finns på MSB.se under ämnesområdet "Informationssäkerhet, cybersäkerhet och säkra kommunikationer".

Risk – och kriskommunikation

Samordnad kommunikation i rätt tid stärker aktörers trovärdighet, förebygger otydligheter och motverkar ryktesspridning.

Vid en fredstida krissituation eller under höjd beredskap har kommunikation stor betydelse för hur effektiv hanteringen blir samt för människors tilltro till myndigheter och ytterst demokratin. Offentliga aktörers förmåga att risk- och kriskommunicera utgör därför en central förmåga oavsett händelse, både enskilt och tillsammans. Risk- och kriskommunikation ska effektivt kunna bidra till målen för civilt försvar och krisberedskapen.

Effektiv risk- och kriskommunikation uppfylls om den kännetecknas av följande kriterier:

- Snabb (kommer rätt i tid)
- Relevant (möter behov och utgår ifrån erfarenheter och forskning).
- Samordnad (enhetlig bild för mottagaren oavsett avsändare).
- Sann (korrekt, verifierad)
- Transparent (öppenhet om vad aktörer vet och inte vet, vilka oklarheter som finns och hur man kommit fram till beslut)
- Tillgänglig (medvetna kanalval, tillgänglighetsanpassad, språkanpassad)

För att den samordnade och aktörsgemensam kommunikation ska bli effektiv behöver den:

- Vara proaktivt och se till helheten (gemensamma grunder)
- Samordnad på alla berörda nivåer (nationell, regional och lokal nivå)
- Skapa delaktighet och engagemang (målgrupps- och situationsanpassad)
- Visa på handlingsalternativ (skapa effekt och önskvärda beteenden)

Öka förmågan att kommunicera internt och samordnat	
0	Det saknas praktiska och tekniska förutsättningar att kunna kommunicera internt och samordnat.
1	Myndigheten har analyserat sitt kommunikationsbehov under samhällsstörningar och krig avseende exempelvis målgrupper, kanaler m.m.
2	Myndigheten har tagit fram och beslutat en plan för kommunikationsberedskap. <i>(Ex. upprättade kontaktvägar, förberedda texter, kommunikationsinriktningar, plan med talespersoner, tillgänglighetsanpassad information, alternativa kanaler)</i>

	<p>utifrån scenarier som att elförsörjning och elektroniska kommunikationer slås ut osv.)</p> <p>Myndighetens plan för kommunikationsberedskap omfattar planering för att nå ut till flera grupper genom medvetna kanalval, tydlighet, språköversättningar och tillgänglighetsanpassning oavsett en fredstida krissituation eller krig.</p>
3	<p>Myndighetens planering för samverkan på kommunikationsområdet inkluderar att kunna bidra till, och effektivt utnyttja, samhällets samlade kommunikationsresurser.</p> <p><i>(Ex. kunna stödja andra utifrån den egna verksamhetens expertis och verktyg inom kommunikation och kunna ta stöd av andra inom områden är den egna organisationen inte har kompetens eller verktyg)</i></p>
4	<p>Myndigheten utbildar och övar kontinuerligt för att kunna genomföra sitt kommunikationsuppdrag.</p>
5	<p>Nödvändiga investeringar har genomförts för att möjliggöra för myndigheten att snabbt nå ut med korrekt målgrupps- och situationsanpassad information under fredstida krissituationer och krig.</p> <p><i>(Ex. alternativa webbplatser, presskonferenser i fält och tillgänglighet vid trygghetspunkter)</i></p>

Psykologiskt försvar

Psykologiskt försvar är samhällets gemensamma förmåga att identifiera och stå emot otillbörlig informationspåverkan och annan vilseledande information som riktas mot Sverige från främmande makt eller andra yttre aktörer för att påverka våra beslut, uppfattningar eller beteenden.

Främmande makt, och andra yttre aktörer, utnyttjar sårbarheter i det svenska samhället för att försöka störa och styra det öppna samtalet. Otillbörlig informationspåverkan syftar till att försvaga vår motståndskraft och försvarsvilja eller att otillbörligt påverka olika målgruppers uppfattningar, beteenden och beslutsfattande till främmande makts fördel. Otillbörlig informationspåverkan kan användas såväl enskilt som för att förstärka effekten av andra påverkansaktiviteter inom ramen för en påverkanskampanj riktad mot Sverige.

Det handlar om en medveten inblandning från utländska aktörer i det som händer i Sverige, där man försöker skapa splittring och få människor att inte lita på varandra eller på staten. Att bygga förmåga och kunskap i den egna myndigheten för att identifiera och möta otillbörlig informationspåverkan bidrar till att

säkerställa förtroende gentemot medborgarna och till att värna den svenska demokratin.

Detta kan innebära att möta målgruppers informationsbehov genom att erbjuda korrekt information och fakta om verksamhetens ansvarsområde. Luckor eller brister i målgruppsanpassad information riskerar att utnyttjas av aktörer som vill sprida felaktig och vilseledande information.

Öka förmågan att identifiera och möta otillbörlig informationspåverkan	
0	Det saknas förmåga, kunskap eller verksamhet för att identifiera och möta otillbörlig informationspåverkan.
1	Myndigheten har inkluderat hotet av otillbörlig informationspåverkan i den egna risk och sårbarhetsanalysen.
2	Myndigheten har regelbunden omvärldsbevakning för att identifiera otillbörlig informationspåverkan riktad mot den egna verksamheten.
3	Myndigheten har en förmåga att sprida målgruppsanpassad kunskap i sina egna kanaler som höjer motståndskraften mot otillbörlig informationspåverkan.
4	Myndigheten har rutiner och kunskap för att bemöta, informera och samverka med andra berörda aktörer om otillbörlig informationspåverkan riktad mot den egna verksamheten.
5	Myndigheten har rutiner för kompetensutveckling, samverkan och övning inom psykologiskt försvar.

Läs mer på Myndigheten för psykologiskt försvars webbplats.

Informations- och cybersäkerhet

Informations- och cybersäkerhet handlar om att skydda viktig information och system så att obehöriga inte kan komma åt dem, att de inte kan manipuleras samt säkerställa att de kan användas som det är tänkt och är tillgängliga där och när de behövs.

För att säkerställa samhällsviktiga funktioner under normala och ansträngda

förhållanden krävs att viktig information och system skyddas så att de kan användas som det var tänkt, där och när de behövs. Med system avses it-, ot- och iot-system¹⁵. Systematiskt informations- och cybersäkerhetsarbete ger organisationen förutsättningar att upprätthålla rätt nivå av skydd över tid och förmåga att hantera uppkomna situationer.

Det systematiska informations- och cybersäkerhetsarbetet behöver stärkas särskilt rörande den information och de system som krävs för att upprätthålla verksamheten. Organisatoriska, administrativa, fysiska och tekniska säkerhetsåtgärder behöver införas och löpande anpassas. Till exempel behövs organisation och rutiner för att säkerställa att system uppdateras och säkerhetsövervakas samt för att åtgärda identifierade sårbarheter och incidenter.

Öka förmågan att säkra information och system	
0	<p>Myndigheten har inget systematiskt informations- och cybersäkerhetsarbete. Infosäkkollen nivå 0.¹⁶</p> <p>Myndigheten har inte identifierat information och system som krävs för att upprätthålla myndighetens verksamhet</p>
1	<p>Myndigheten har påbörjat arbetet med informations- och cybersäkerhet och det finns något etablerat arbete inom följande områden: ledningen är engagerad, information och system har inventerats, det finns arbetssätt på centrala områden, som informationsklassning och riskanalys, och medarbetarnas kunskaper har undersökts.</p> <p>Infosäkkollen nivå 1.</p>
2	<p>Myndigheten har etablerat ytterligare arbete inom områden listade på nivå 1, tillämpar sina arbetssätt och har kopplat de olika delarna i informations- och cybersäkerhetsarbetet till varandra.</p> <p>Infosäkkollen nivå 2.</p> <p>Myndigheten har börjat etablera säkerhetsåtgärder enligt MSBFS 2020:7 kap 2 - 4.</p> <p>Myndigheten har identifierat information och system som krävs för att upprätthålla myndighetens verksamhet.</p>
3	<p>Myndigheten har etablerat merparten arbetet inom samtliga områden. Kritisk information och system är identifierade och bedöms ha rätt skydd. Samtliga arbetssätt är utformade på ett medvetet sätt. Infosäkkollen nivå 3.</p> <p>Säkerhetsåtgärder i MSBFS 2020:7 kap 2 - 4 är implementerade i enlighet med föreskriften.</p> <p>Myndigheten har genomfört kontinuitetshandling för information och system som krävs för att upprätthålla myndighetens samhällsviktiga verksamhet vid framtida krissituationer (se även fokusområdet <i>Samhällets funktionalitet och försörjning</i>).</p> <p>Myndigheten har också anpassat sin kontinuitetshandling, utformning av ledningsplatser, implementation av säkra kommunikationer samt införande av övriga säkerhetsåtgärder till identifierade krav.</p>

¹⁵ <https://www.msb.se/sv/publikationer/cyberfysiska-system--vad-ar-det/>

¹⁶ <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/informationssakerhet-cybersakerhet-och-sakra-kommunikationer/systematiskt-informationssakerhetsarbete/infosakkollen/>

4	<p>Myndigheten har etablerat allt arbete som behöver ske inom samtliga områden samt bedriver ett avancerat arbete med ständiga förbättringar, vad gäller identifiering av hinder och framgångsfaktorer samt ledningens uppföljning. Infosäkkollen nivå 4.</p> <p>Säkerhetsåtgärder i MSBFS 2020:7 kap 5 är implementerade i enlighet med föreskriften.</p> <p>Informationssäkerhetsrisker och beroenden som påverkar myndighetens samhällsviktiga verksamhet är hanterade. Informations- och cybersäkerhetsrisker och beroenden som påverkar myndighetens samhällsviktiga verksamhet är hanterade.</p>
5	<p>Informations- och cybersäkerhet har en central roll i myndighetens övergripande strategi och planering. Ledningen stödjer aktivt informations- och cybersäkerhet och ser det som en strategisk fördel. Myndigheten samarbetar aktivt med andra aktörer inom beredskapssystemet för att utveckla gemensamma arbetssätt och ta vara på möjligheterna att dela och nyttja information på ett säkert sätt för att möta totalförsvarets behov.</p> <p>Myndigheten arbetar proaktivt och innovativt för att skydda information och system som krävs för att upprätthålla myndighetens verksamhet nu och i framtiden.</p> <p>Myndigheten har genomfört kontinuitetshantering för information och system som krävs för att upprätthålla myndighetens samhällsviktiga verksamhet vid höjd beredskap (se även fokusområdet <i>Samhällets funktionalitet och försörjning</i>).</p> <p>Myndigheten har också anpassat kontinuitetshantering, utformning av ledningsplatser, implementation av säkra kommunikationer samt införande av övriga säkerhetsåtgärder till identifierade krav.</p>

Öka bidraget till sektorns/det geografiska ansvarsområdets informations- och cybersäkerhetsförmåga

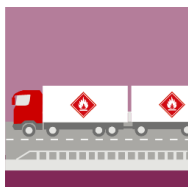
0	<p>Myndigheten har inte identifierat information och system som krävs för att upprätthålla sektorns/det geografiska ansvarsområdets verksamhet.</p>
1	<p>Myndigheten har börjat identifiera information och system som krävs för att upprätthålla sektorns/det geografiska ansvarsområdets verksamhet.</p> <p>Myndigheten bidrar till att stärka lägesbilden över det nationella informations- och cybersäkerhetsarbetet genom att skicka in Infosäkkollen och rapportera it-incidenter till MSB samt genom anmälan vid säkerhetshotande händelser och verksamhet till Säkerhetspolisen och Försvarsmakten.</p>
2	<p>Myndigheten har identifierat information och system som krävs för att upprätthålla sektorns/det geografiska ansvarsområdets verksamhet både ur normala förhållanden och höjd beredskap.</p> <p>Myndigheten har identifierat sina egna informationssystem som upprätthåller samhällsviktiga verksamheter. Det finns dokumenterade och övade planer för att säkerställa tillräcklig kontinuitet ur ett totalförsvarsperspektiv.</p>
3	<p>Myndigheten har förmåga att bedöma hot och risker kopplad till aggregering och ackumulering av information inom sektorn/det geografiska ansvarsområdet.</p> <p>Myndigheten har bistått sektorns/det geografiska ansvarsområdets aktörer att identifiera informationssystem som upprätthåller samhällsviktiga verksamheter.</p>

4	<p>Det finns rutiner att på förfrågan under höjd beredskap kunna förmedla status för ovanstående informationssystem som underlag till det militära och civila försvarets cyberlägesbilder.</p> <p>Det finns förmåga att upprätta cyberlägesbilder på sektorsnivå/inom det geografiska ansvarsområdet som underlag till det militära och civila försvarets cyberlägesbilder.</p>
5	<p>Myndigheten arbetar proaktivt och innovativt tillsammans med sektorns/regionens aktörer för att skydda den information som krävs för att upprätthålla sektorns/det geografiska ansvarsområdets verksamhet nu och i framtiden.</p> <p>Myndigheten har tillsammans med sektorns/det geografiska ansvarsområdets aktörer genomfört kontinuitetshandling för informationstillgångar som krävs för att upprätthålla sektorns/det geografiska ansvarsområdets samhällsviktiga verksamhet vid höjd beredskap (se även fokusområdet <i>Samhällets funktionalitet och försörjning</i>).</p>

Mer information finns på informationssakerhet.se

CBRNE (farliga ämnen)

Förekomst av CBRNE¹⁷-ämnen, i kombination med de olika sorters skador som dessa ämnen kan åstadkomma, innebär att samhället måste upprätthålla olika förmågor för att kunna skydda sig mot händelser inom området.

CBRNE-händelser omfattar hela hotskalan, allt från naturlig smittspridning och olyckor i fredstid till avsiktlig användning av CBRNE-ämnen för att göra skada vid exempelvis krig, terrorhandlingar eller kriminalitet (antagonistisk användning). Händelserna kan leda till omfattande insatser för beredskapsmyndigheterna. Exempelvis kan hot om en CBRNE-händelse ge upphov till rädsla och oro hos allmänheten samt försvåra hanteringen och öka belastningen på samhällets resurser.

CBRNE-händelser kan också ge upphov till allvarlig miljöpåverkan som är dyr och tidskrävande att åtgärda. Även betydande ekonomiska konsekvenser kan uppstå, inte minst om händelsen innefattar sanering av egendom, avspärningar och produktionsbortfall över lång tid.

¹⁷ Internationell förkortning för chemical, biological, radiological, nuclear and explosives.

Det är särskilt viktigt att aktörer som bedriver samhällsviktig verksamhet planerar i förväg för att i så stor utsträckning som möjligt kunna fortsätta sin verksamhet under en CBRNE-händelse.

Öka förmågan att hantera en CBRNE-händelse	
0	Det pågår inget arbete att utveckla förmågan att motstå och/eller hantera en CBRNE-händelse.
1	Myndigheten har för den egna verksamheten relevant kunskap om CBRNE-händelser och skyddsåtgärder samt om relevanta aktörer på området och deras roller.
2	Det tas fram bedömningar av vilka hot och risker inom CBRNE som finns inom det egna ansvarsområdet.
3	Myndigheten har adekvat planering för att hantera hot och risker inom CBRNE.
4	Planering för att hantera hot och risker inom CBRNE görs kända och prövas genom utbildning och övning.
5	Nödvändiga investeringar för att hantera hot och risker inom CBRNE är gjorda.

Mer information hittas i CBRNE-strategin som återfinns på [MSB.se](https://www.msb.se)

5. Perspektiv som ska integreras

Civil beredskapsplanering är beroende av att alla bidrar, samtidigt som den behöver utformas efter de behov som grupper och individer har och de risker de utsätts för. Denna inriktning lyfter därför tre tvärgående perspektiv: jämställdhet, barnrätt samt miljö- och klimat. Syftet med de tvärgående perspektiven i planeringsinriktningen är att bidra till en beredskap som svarar upp mot ett samhälle där individer och grupper drabbas olika, där det övergripande målet blir en hållbar beredskap av alla, för alla.

Den civila beredskapen befinner sig i en uppbyggnadsfas och det är de tre tvärgående perspektiven som regeringen, genom politisk styrning, har gett MSB i uppdrag att utveckla och integrera i sin verksamhet. Det ska inte ses som att andra sociala hållbarhetsfrågor är uteslutna. Frågor kring funktionshinder och migration är exempel på andra perspektiv som behöver vägas in.

Jämställdhetsperspektivet

Regeringen bedömer att kvinnor och män fortfarande inte har samma makt att forma samhället och sina egna liv. För att nå intentionen med målen för det civila försvaret och krisberedskapen behöver beredskapsplaneringen beakta detta.

Kvinnor och män har på gruppnivå olika förutsättningar och förmåga att förebygga, hantera och återhämta sig från kriser och krig. Män och kvinnor möter delvis olika risker och hot och bedömer dem också olika, vilket belagts i ett stort antal studier.¹⁸ Det svenska samhället är på många sätt starkt könssegregerat där till exempel uniformerade yrken och tekniska områden som energi och cyber är mansdominerade medan vård och omsorg är starkt kvinnodominerade. Detta speglar sig också i normer för hur verksamheten bedrivs, vilken status den har i hanteringen av samhällsstörningar och vilka prioriteringar som görs.

För att få effekt behöver arbete med jämställdhet utgå från tydliga problemformuleringar. Ojämställdhet kan bestå av t.ex. fördelning av makt och inflytande, ekonomiska förutsättningar, fördelning av obetalt omsorgsarbete eller åtnjutande av fysisk integritet. Utifrån dessa samhällsövergripande problem uppstår konsekvenser som en civil beredskapsplanering, som svarar på människors behov och utgångspunkter, behöver utgå ifrån.

¹⁸ För en sammanfattning av könsskillnader i förhållningssätt till risker, se t.ex. *Människors förhållningssätt till risker, olyckor och kriser* (Enander 2018, MSB), s. 48-51.

Arbetet med beredskapsplaneringen ska därför inkludera följande:

- Grundanalys: utreda vilka ojämställda förhållanden inom en sektor eller en myndighets ansvarsområde som kan få konsekvenser vid en samhällsstörning.
- Utifrån grundanalyserna arbeta med kunskapshöjning samt prioriteringar och åtgärder som stärker både planering och operativ hantering.

I fokus för analyserna är i huvudsak parametrarna *lika deltagande* och *utsatthet*, medan de sex jämställdhetspolitiska delmålen och problembeskrivningen bakom dem fungerar som ingångsvärden.¹⁹

- *Lika deltagande* handlar om makt, inflytande och representation och de konsekvenser en ojämställd fördelning av representation och resurser kan få: dels internt för aktörerna i den civila beredskapen, dels avseende den enskildes delaktighet.
- *Utsatthet* handlar om hur risker och hot drabbar kvinnor, män, flickor och pojkar olika, och hur dessa grupper på gruppnivå även bedömer dessa olika.

Barnrättsperspektivet

Sverige ska vidta alla tänkbara åtgärder för att säkerställa skydd och omvårdnad av barn som berörs av en fredstida kris eller väpnat angrepp.

Förenta nationernas (FN) konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) är idag förutom en del av den internationella humanitära rätten även svensk nationell lag.²⁰ Ett barnrättsperspektiv ska därför beaktas i planeringen och uppbyggnaden av den civila beredskapen. I relation till väpnad konflikt finns dessutom särskilda folkrättsliga normer och regelverk som berör barnets rättigheter.²¹

Barnkonventionen omfattar ett stort antal områden och barnets rättigheter är till sin karaktär odelbara och ömsesidigt beroende. I syfte att rama in och skapa fokus för åtgärder tar denna inriktning fasta på en identifierad övergripande problembild

¹⁹ De sex jämställdhetspolitiska delmålen utgör regeringens beskrivning av samhällets utmaningar inom ojämställdhet.

²⁰ FN:s konvention om barnets rättigheter (1989).

²¹ Utöver barnkonventionens paragrafer 38 och 39 som behandlar barn i väpnad konflikt är Barnkonventionens tilläggsprotokoll vid indragning av barn i väpnade konflikter (2000) samt FN:s säkerhetsråds resolutioner 1261 (1999) och 1314 (2000) om barn i väpnad konflikt bland de mest centrala.

för den civila beredskapen, men det innebär också fortsatt att Sverige ska leva upp till hela barnkonventionen.

Barnrättsaktörer har i flera rapporter under senare år beskrivit hur Sveriges krisberedskap kan beakta ett barnrättsperspektiv.²² Sammanfattningsvis återkommer följande behov i dessa rapporter:

- Behovet av barnanpassad information och kommunikation.
- Behovet av dokumenterade barnrättsliga analyser och konsekvensbedömningar med utgångspunkt i barnkonventionen.
- Behovet att göra barn delaktiga.

Arbetet med beredskapsplaneringen ska därför inkludera följande:

- Grundanalys: identifiera och kartlägga kända risker för att barns rättigheter inte efterlevs vid olika scenarier av samhällsstörning.
- Inleda arbete med att utveckla metoder och rutiner för barnkonsekvensanalyser inom myndighetens ansvarsområde.
- Säkerställa anpassad information till barn inför, under och efter en kris.

Arbetet ska i tillämpliga moment göra barn delaktiga, genom t.ex. barnpaneler, så att de kan uttrycka sina behov och åsikter.

Utöver basala behov som vatten, mat och värme behöver människors existentiella behov och behoven av trygghet och hopp tillfredsställas. Att barn upplever trygghet och kan upprätthålla sin vardag under påfrestning bidrar till samhällets funktionalitet, robusthet och uthållighet. Aktörer i civila samhället, såsom Rädda Barnen, Röda Korset eller trossamfundet har här en avgörande roll.

Även förskolan och skolan är av stor betydelse då det är den arena där det offentliga Sverige når flest barn på daglig basis. Skolan är förutom sina andra roller även en arena för hälsa (t. ex. vaccinationsprogram) och information vid kris. Att skolplikten och rätten till utbildning förverkligas blir därmed också en beredskapsfråga.

²² Se t.ex. *Alla tar ju inte ansvar - Barnkonventionen som lag under en samhällskris* (Barnombudsmannen, 2021) eller *Första året med pandemin – Om barns mäende och utsatthet* (BRIS, 2021).

Miljö- och klimatperspektivet

Dagens svenska samhälle har byggts upp och anpassats till ett visst klimat men klimatförändringar medför att sannolikheten för extrema händelser ändras. Det ställer därmed andra krav på Sveriges beredskap.

Klimatförändringarna medför bland annat en ökad medeltemperatur och fler extrema naturhändelser så som värmeböljor och torka, allvarliga skogsbränder, ökad och mer intensiv nederbörd, översvämningar, ras och skred och stormar. Även höjda havsnivåer, tinande permafrost och förändringar kopplade till Arktis är aspekter att ta hänsyn till.

Framtida naturrelaterade händelser kan komma att bli mycket allvarigare och hota infrastruktur, bebyggelse, miljö, liv och hälsa. Högre temperaturer och ändrade nederbördsmönster påverkar bland annat tillgången på dricksvatten, växtperioder, förekomst av skadedjur och ekosystemtjänster. Detta tillsammans med förlusten av biologisk mångfald kan i sin tur leda till förändrade förutsättningar för livsmedelsproduktion och påverka vår försörjningsförmåga. Sverige påverkas även av klimatförändringarnas effekter i andra länder, exempelvis förändrad migration och säkerhetspolitiska spänningar. Klimatförändringarna försvårar fattigdomsbekämpning och innebär risk för nya hälsoutmaningar och ökat tryck på ekosystemen. Förändringarna ställer krav på anpassning och en handlingskraftig civil beredskap.

Arbetet med beredskapsplaneringen ska därför inkludera följande:

- Minska sårbarheten för klimatrelaterade risker och extrema väderhändelser samt öka förmågan att hantera sådana risker och händelser. Det kan till exempel röra sig om att det vid fastställande av lämplig placering av beredskapslager eller alternativa ledningsplatser behöver genomföras en analys av klimataspekter så som ökad risk för översvämningar, ras och skred.
- Ta hänsyn till de förändringar som behöver genomföras för att ställa om till ett klimatneutralt och klimatanpassat samhälle²³. Det kan till exempel handla om att en ökad elektrifiering medför att elberoendet som helhet kommer att öka och därmed också samhällets sårbarhet vid elbortfall.

²³ För mer information kring hur klimatförändringar, klimatanpassning och klimatomställning kan påverka förmågeutvecklingen inom civil beredskap: "Förändringar, anpassning och omställning - Nya perspektiv och utmaningar för civil beredskap i ett föränderligt klimat". MSB2178.

6. Utbildning och övning

Utbildning är ett viktigt verktyg för att stärka förmåga hos den enskilde aktören och beredskapssystemet i stort men för att kunna upprätthålla, utveckla och pröva samhällets förmåga att hantera både kriser och krig måste vi också öva.

För att myndigheterna ska kunna lösa sina uppgifter är det nödvändigt att medarbetarna har tillräcklig kompetens om system, uppgift och roller. Kompetensförsörjning är därför en grundläggande förutsättning för utveckling av den civila beredskapen. Utbildning och övning är centrala verktyg som kompletterar varandra och där det behöver ske en progression så att rätt verktyg används vid rätt tillfälle för att uppnå avsedd effekt. Genom utbildning och övning lär organisationer och enskilda medarbetare sig hur de ska kunna samverka när något allvarligt händer, vilka kontakter som tas, vilka olika roller och vilket ansvar de har i en fredstid krissituation eller under krig.

Alla statliga myndigheter inom beredskapssystemet ansvarar för att personalen får den utbildning och övning som behövs för att kunna utföra sina uppgifter i fredstida krissituationer²⁴. Varje myndighet ska dessutom ansvara för att personal som är krigsplacerad vid myndigheten får den utbildning och övning som behövs för att den ska kunna utföra sina uppgifter vid höjd beredskap²⁵.

Vilken utbildning som krävs för den enskilde beror på dennas arbetsuppgifter och existerande kompetens. Respektive myndighet hanterar dessa bedömningar och tar fram planer för kompetensutveckling som del av sitt arbete med att säkra sin kompetensförsörjning.

Övningsinriktning

För att underlätta en gemensam kraftsamling att stärka förmågor finns en nationell strategi för systematisk övningsverksamhet för krisberedskap och civilt försvar²⁶. Att utveckla förmåga med utgångspunkt i en gemensam bild av vilka de centrala behoven är underlättas genom MSB:s övningsinriktning där följande förmågor lyfts fram som prioriterade att öva under 2022-2026:

- Samverkan och ledning
- Resurshantering
- Kommunikation

De prioriterade förmågorna är omfattande och har därför brutits ned i underliggande aspekter som skapar konkreta förutsättningar att öva de prioriterade förmågorna. Dessa hittas i MSB:s övningsinriktning.

Erfarenhetsåterföring

Under övningar uppstår lärande och erfarenheter som behöver tas om hand för att

²⁴ 8 § Förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap

²⁵ 11 § Förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap

²⁶ Nationell strategi för systematisk övningsverksamhet – För krisberedskap och civilt försvar, MSB1625 – oktober 2020

stärka organisationens förmåga. Genom att på ett strukturerat sätt utvärdera övningar och skapa utrymme för erfarenhetsåterföring får organisationen och de enskilda medarbetarna nya insikter och kunskaper, om egna och andras styrkor och svagheter. Det är centralt att utarbeta en plan för att hantera erfarenheter och vidta åtgärder. Genom att omvandla lärandet till konkreta handlingar och åtgärder skapas utveckling som gör skillnad.

Mer information kring övningsinriktningen, stöd för övningsverksamhet och utvärdering samt vilka utbildningar MSB kan erbjuda hittas på [MSB.se](https://www.msb.se) under ämnesområdet "Utbildning och övning".

7. Uppföljning och utvärdering

För att kunna förbättra arbetet med krisberedskap och civilt försvar är det viktigt att det kontinuerligt genomförs utvärdering och uppföljning. Utvärdering är en förutsättning för analys av uppnådda resultat och effekter samt för bedömning av vilka åtgärder och insatser som är nödvändiga för att utveckla samhällets förmåga att hantera fedstida krissituationer och ytterst krig.

Utvärdering är att systematiskt och transparent bedöma genomförande, resultat och effekter av åtgärder för att stärka samhällets skydd och beredskap mot kriser och krig. Målet är att resultatet av utvärderingarna ska komma till praktisk användning i arbetet med att stärka samhällets beredskap.

Utvärdering bör ske mot bakgrund av kunskapsluckor och behov inom varje aktörs ansvarsområde och kan ge svar på hur förmågan att hantera fredstida krissituationer respektive väpnat angrepp ser ut. Resultaten av utvärderingar är ämnade att vara ett viktigt beslutsunderlag för aktörer inför strategiska beslut om inriktningen av verksamheten.

När en utvärdering är klar behöver utvärderingens slutsatser omsättas i en åtgärdsplan som konkret beskriver hur, när och av vem åtgärderna ska genomföras. Åtgärdsplaner är normalt inte en del av utvärderingen, utan en följd av den, eftersom beslut om åtgärder ofta kräver att man tar hänsyn till ytterligare beslutsunderlag. Det är viktigt att följa upp åtgärdsplaner och genomförda insatser efter lämplig tid för att säkerställa att resultat av utvärderingar kommit till praktisk användning.

Mer information och stöd kring utvärdering finns att få i MSB:s vägledning "Utvärdering av hantering av inträffade händelser" som hittas på [MSB.se](https://www.msb.se).